

**Пропозиції та зауваження Національної асоціації адвокатів України
до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо
посилення захисту прав і свобод людини і громадянина під час примусового
виконання рішень (реєстр. № 13677 від 21.08.2025)**

НААУ опрацювала проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо посилення захисту прав і свобод людини і громадянина під час примусового виконання рішень (реєстр. № 13677 від 21.08.2025).

За результатами опрацювання НААУ вважає за доцільне висловити таку позицію.

У статті 129-1 Конституції України визначено, що судові рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим для виконання.

Загальні норми виконання судових рішень в Україні визначаються у Законі України «Про виконавче провадження» та інших актах законодавства. Виконання відбувається на підставі виконавчого документа, який видається судом, а примусове виконання здійснюється органами державної виконавчої служби (державними виконавцями) та у законодавчо передбачених випадках приватними виконавцями, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються у Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Закон).

Згідно з частинами 1, 2 статті 5 Закону державний виконавець, приватний виконавець під час здійснення професійної діяльності є незалежними, керуються принципом верховенства права та діють виключно відповідно до закону. Забороняється втручання державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб у діяльність державного виконавця, приватного виконавця з примусового виконання рішень.

Завданням органів Державної виконавчої служби та приватних виконавців є повне, своєчасне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачене у законі.

Законопроект № 13677 був розроблений для вдосконалення чинного законодавства для запобігання порушення прав і свобод людини і громадянина.

Разом із тим наголошуємо на своїх застереження щодо таких норм у вказаному законопроекті:

- у частині 4 статті 19 Сімейного кодексу України передбачається участь органів опіки та піклування під час розгляду подань / заяв державних виконавців, поданих до суду під час примусового виконання судових рішень за участю дитини;
- у статті 13 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» передбачається, що суб'єкти соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю беруть участь у вчиненні виконавчих дій відповідно до Закону України «Про виконавче провадження».

Згідно з вимогами чинного законодавства України вказані державні органи та установи беруть участь під час розгляду судових справ за участі неповнолітніх та/або в яких вирішується питання прав та/чи обов'язків щодо неповнолітніх, за результатом розгляду судами виносяться рішення.

Тому зазначаємо, що долучення вказаних органів ще й до етапу виконання судових рішень не є тим кроком, який сприятиме їх вчасному, фактичному й повному виконанню.

Виконання судових рішень не повинно мати перепони у вигляді бюрократичної зарегульованості. Державний або приватний виконавець повинен мати право самостійно визначати – коли, кого і на якій стадії залучати до участі в проведенні виконавчих дій. Якщо певні судові рішення стосуються соціальних питань, як-то визначення місця проживання дитини або забезпечення спілкування дитини з кимось з батьків, то сторони виконавчого провадження згідно з чинним законодавством мають право подавати клопотання для залучення у виконавчих діях того чи іншого спеціаліста – як працівників соціальних служб, так і психологів.

Тому віднесення працівникам соціальних служб до функціональних обов'язків участі у здійсненні виконавчих дій може стати бюрократичною перепорою, бо замість безпосереднього проведення виконавчих дій, виконавець буде очікувати представників соціальних служб, незалежно від того, чи сприятиме їхня присутність виконанню судового рішення.

Крім того, НААУ **пропонує розширити вже наявні механізми** задля збільшення ефективності розгляду судових спорів з немайновими вимогами, у тому числі за участі неповнолітніх осіб, та виконання надалі судових рішень, у тому числі:

- законодавчо встановити **чіткі граничні терміни розгляду судових справ щодо та/або за участі неповнолітніх осіб;**
- **збільшити розміри штрафів** за ухилення від виконання судового рішення;
- законодавчо розширити заходи з процесуального примусу задля фактичного повного виконання судових рішень. Як приклад, передбачити **додаткові обмеження прав боржників** за аналогією зі справами за ухилення від сплати аліментів, наприклад встановити заборону на управління транспортними засобами за ухилення від виконання рішення суду.

Як приклад, невиконання судового рішення одним з батьків, який не привозить дитину на побачення з іншим батьком. Накладення за поданням виконавця штрафу у значному розмірі органом суду за невиконання судового рішення сприяло б його майбутньому виконанню та/або вирішенню питання в мирному (позасудовому) порядку між сторонами спору. Слід наголосити, що попри наявність у Кримінальному кодексі України статті 382 «Невиконання судового рішення» вона не має широкого застосування, і, як наслідок, відсутня позитивна практика притягнення до відповідальності за невиконання судового рішення. А впровадження грошового штрафу, зі свого боку, мало б для винної сторони реальні наслідки за ухилення від виконання судового рішення.

Крім того, застерігаємо щодо включення у статтю 48 Закону України «Про виконавче провадження» частини 9, яка передбачає для фізичних осіб – боржників, на рахунки яких накладено арешт, *право здійснювати видаткові операції з поточного / платіжного рахунку на суму в розмірі, що протягом одного календарного місяця не перевищує двох розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої у законі про Державний бюджет України на 1 січня поточного календарного року.* Вважаємо цю норму такою, яка протирічить як загальним нормам Конституції України та чинних законів України з примусового виконання рішень суду, так і надає фізичним особам – боржникам прямий механізм для виведення коштів зі своїх рахунків та ухилення від виконання рішень суду, які набрали законної сили.

Також Національна асоціація адвокатів України звертає увагу на чинний до цього часу мораторій на звернення стягнення виконавцем на пенсію, а саме: відповідно до підп. 3 п. 10-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, припиняється звернення стягнення на пенсію, стипендію. Таким чином, внаслідок такого мораторію значна категорія

боржників перебуває у так званому «розслабленому стані» через відсутність у виконавця інших механізмів для повного й фактичного виконання судового рішення. **Тому скасування такого мораторію матиме позитивні наслідки** – відповідачі розумітимуть, що краще ми підемо на мирову угоду ще на стадії судового розгляду справи, не доводячи питання боргового зобов'язання до стадії виконавчого провадження. У разі скасування мораторію в державу збільшиться потік інвестицій, покращиться інвестиційний клімат, адже кожен кредитор буде розуміти, що в разі неповернення коштів він швидко їх поверне шляхом звернення до суду, бо в країні працює законодавча база для повного виконання судових рішень.